

gregatur, et etiam adjungitur Psalms. Secundo humilitatem, quae fit per *Kyrie eleison*, quia misericordiam petens miseriam profiteretur; et dicitur novies propter novem chorus Angelorum, vel propter fidem Trinitatis, secundum quod qualibet persona in se consideratur et in ordine ad alias. Tertio per rectam intentionem, quae ad cœlestem patriam et gloriam dirigenda est, quae omnem rationem humana excedit; et hoc fit per *Gloria in excelsis*, quod chorus prosequitur sacerdotem inchoante; et ideo non dicitur nisi in solemnitatibus quae nobis cœlestes solemnitatibus representantur; in officiis vero luctus omnino intermittuntur. Deinde sequitur oratio ad Deum pro populo fusa, quam sacerdos publice proponit praemissum *Dominus vobiscum*, quod sumitur de Ruth 2. Pontifex autem dicit: *Pax vobis*, gerens typum Christi qui his verbis discipulos post resurrectionem allocutus est, Joan. 20.

Secunda autem pars principalis tres partes continet. Prima est populi iunctio usque ad offertorium; secunda, materiae oblationis usque ad prefacectionem; tertia, sacramenti consummatio usque ad post communionem. Iunctio autem populi fit per verbum Dei, quod quidem a Deo per ministros suis ad populum pervenit; et ideo ea quae ad instructionem plebis pertinent, non dicuntur a sacerdote, sed a ministro. Ministerium autem verbis Dei est triplex. Primum auctoritatis, quod competit Christo qui dicitur minister, Rom. 15, de quo dicitur Matth. 7, 29: *Erat autem in potestate dominus*. Secundum, manifestatio veritatis quae competit praedicatoribus novi testamenti, de quo dicitur 2 Corinth. 5, 6: *Qui et idoneos nos fecit ministros etc.* Tertium figurationalis, quod competit praedicatoribus veteris testamenti; et ideo doctrinam Christi proponit diaconus. Et quia Christus non solum est homo, sed Deus; ideo diaconus praemittit: *Dominus vobiscum*, ut ad Christum quasi ad Deum homines attentes faciat. Doctrina vero praedicatorum novi testamenti proponit per subdiaconos. Nec obstat quod aliquando ab eis legitur loco Epistolaie aliquid de veteri Testamento, quia praedicatori novi testamenti etiam vetus praedicant. Doctrina vero praedicatorum veteris testamenti per inferiores ministros legitur non semper, sed illis diebus quibus præcipue configuratio novi et veteris testamenti designatur, ut in iugis quatuor temporum, et quando aliqua celebrantur quae in veteri legi figurata sunt, sicut passio, nativitas, baptismus, et aliquod hujusmodi. Et quia utraque doctrina ordinat ad Christum, et eorum qui præbant, et eorum qui sequebantur; ideo doctrina Christi postponit quasi finis. Ex doctrina autem ordinante ad Christum duplex effectus populo provenit, quibus etiam homo præparatur ad doctrinam Christi: scilicet profectus virtutum, qui per graduale (1) insinuator: dicitur enim a gradu quo ascendiatur de virtute in virtutem, vel a gradibus altaris ante quos dicitur; et exultatio habita de aeternorum spe, quod insinuat *Alleluia*; unde et replicatur propter stolam animæ et corporis. In diebus vero et officiis luctus intermititur, et loco ejus, tractus ponitur, qui aspirante vocum et proficitate verborum præsentes misericordie incolatum insinuat. Tempore autem resur-

(1) *Al. pro graduali.*

rectionis duplex *Alleluia* dicitur propter gaudium resurrectionis capitis, et membrorum. Effectus autem evangelicae doctrinae est fidei confessio; quae quia supra rationem est, a sacerdote inchoatur symbolum fidei et chorus prosequitur, nec dicitur nisi in illis solemnitatibus de quibus fit mentio in symbolo, sicut de nativitate, resurrectione, de Apostolis, qui fidei fundatores exiterunt, ut 1 Corinth. 3, 10: *Ut sapiens architectus fundamevit*.

Deinde sequitur secunda pars parti secundae principalis quae pertinet ad materias consecrandas oblationem; et haec tria continent. Praemititur enim offerentium exultatio, quasi preparatoria, in offertorio, quia *hilarem datorem diligit Deus*, 2 Corinth. 9, 7: exprimit ipsa oblatio dum dicitur: *Suscipe sancta Trinitas*: petitur oblationis acceptatio per orationes secreto dictas, quia, hoc sae- cerdotis tantum est Deum oblationibus placere; ad quam orationem sacerdos per humilitatem se preparat dicens: *In spiritu humilitatis et in animo contrito suscipiamur a te Domine*. Et quia haec tria praedicta exigunt mentis erectionem ad Deum, ideo omnibus tribus praemittit: *Dominus vobiscum*, loco cuius quando oratio secreta facienda est, dicitur: *Orate fratres*.

Tertia pars secundae principalis partis, quae ad sacramenti perceptionem pertinet, tria continent. Primo praeparationem; secundo sacramenti perfectionem, ibi: *Te igitur etc.* Tertio sacramenti susceptiōnem, ibi: *Oremus. Praecepit salutaribus moniti, et divina institutione formati audemus dicere. Praeparatio autem populi et ministrorum; et sacerdotis ad tantum sacramentum fit per dēvotam Dei laudem; unde in praefatione, in qua fit dicta praeparatio, tria continentur. Primo populi excitatio ad laudem, ubi sacerdos præmissus *Dominus vobiscum*, quod ad totam hanc tertiam partem referendum est, inducit ad mentis erectionem, dicens: *Sursum corda, et ad gratiarum actionem, dicas: Gratias agamus Domino Deo nostro. Secundo Deum implorat ad laudem suscipiendum, ostendens laudis debitum, dicens: Vere dignum, ratione dominii (unde subdit: *Domine sancte; justa ratione paternitatis (unde subdit: Pater omnipotens); aequum, ratione Deitatis (unde subdit: Aeterne Deus); salutare, ratione redempcōnis (unde subdit: Per Christum Dominum nostrum). Quandoque vero adjungitur aliqua alia laudis materia secundum congruentiam solemnitatis, sicut: Et te in Assumptione Beatae Mariae semper virginis collaudare; etiam proponens laudis exemplum: *Per quem majestatem tuam laudent Angeli. Tertio populus laudes exsolvit Divinitatis, assumens Angelorum verba: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum*, Isa. 6, 3; et humanitatis Christi, assumens verba puerorum, Matth. 21, 10: *Benedictus qui venit in nomine Domini.****

Illa autem pars quae perfectionem sacramenti continet, in tres dividitur, secundum tria quae sunt de integratè hujus sacramenti: scilicet aliquid quod est sacramentum tantum; aliquid quod est res et sacramentum; aliquid quod est res tantum. In prima igitur parte continetur beneficium oblatæ materiac, quæ est tantum sacramentum; in secunda corporis et sanguinis Christi consecratio, quod est res et sacramentum, ibi: *Quam oblationem*; in tertia, effectus sacramenti postulatio

quod est res tantum, ibi: *Supra quae proprio ac sereno vultu respicere digneris*. Circa primum duo facit sacerdos: primo petit oblationis benedictionem, quae dicetur donum a Deo nobis datum, munus Deo a nobis oblatum, sacrificium ad nostram salutem a Deo sanctificatum; secundo petit offertibus, sive pro quibus offertur, salutem, ibi: *in primis quea tibi offerimus etc.* Ubi tria facit: primo commorat eos pro quorum utilitate offert hostia tam quantum ad generaliter statum Ecclesie, quam quantum ad personas speciales, ibi: *Memento; secundo commorat eos in quorum offertur reverentia, ibi: Communicantes; et ponitur Virgo quae Christum in templo obtulit, Apostoli qui ritum offerendi nobis tradiuerunt, et Martyres qui se ipsos Deo obtulerunt, non autem Confessores, quia diis antiquitus non solemnizant Ecclesia, vel quia non sunt passi sicut Christus, cuius passionis memoriale est hoc sacramentum; tertio concludit expreßionem quid per oblationem hostiae impetrandum petatur, ibi: *Hanc igitur oblationem etc.**

Quam oblationem etc. Haec pars ad consecrationem pertinet, quae tria continent: primo imploratur consérante virtus; secundo perfectur consecratio, ibi: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem; tertio exponit rei consecratiō memoratio, ibi: Unde et memores etc.* Verba autem illa que ibi dicuntur: *Benedictum, adscriptum, ratam, rationabilem, acceptabilemque, possunt referri uno modo ad hoc quod est res contenta in hoc sacramento, scilicet Christum, qui est hostia benedicta ab omni macula peccati immunis; adscripta, id est praefigurata figuris veteris testamenti, et praedestinatione divina praecordinata; ratam, quia non transitoria; rationabilis, propter congratulationem ad placandum; acceptabilis, propter efficaciam. Alio modo possunt referri ad ipsam hostiam, quae est sacramentum tantum; quam petit fieri *benedictum*, ut Deus eam consecret, et ut confirmet quantum ad memoriam; adscriptum, quantum ad propositionem immobile; ratam, ut ante acceptet; rationabilem, quantum ad iudicium rationis; acceptabilem, quantum ad beneplacitum voluntatis. Tertio modo possunt referri ad effectum; unde dicit, *Benedictum, per quam benedicimur; adscriptum, per quam in caelis ascribamur; ratam, per quam in membris Christi censemur; rationabilem, per quam a beatis sensu eruamur; acceptabilem, per quam Deo accepti simus.**

Supra quae proprio ac sereno vultu respicere digneris. Ille petit sacerdos sacramenti effectum; et primo effectum gratiae; secundo effectum gloriae, ibi: *Memento etiam Domine famulorum famularumque tuarum*. Circa primum duo facit: primo

petit acceptari sacramentum, quod est gratiae causa; secundo petit dari gratiae donum, ibi: *Supplices te rogamus; cuius expositiō infra, dist. 33, ponetur. Effectum autem gloriae primo petri jam mortuis, ibi, Memento; secundo adhuc vivis, ibi: Nobis quoque peccatoribus. Compleetur autem canon Missae more altiarum orationum in Christo, ibi: Per Christum Dominum nostrum, per quem hoc sacramentum originem habet et quantum ad substantiam; unde dicit, *Creas propter esse naturæ; sanctificas, propter esse sacramento; et quantum ad virtutem; unde dicit, Vicificas, propter effectum gratiae, quae est vita animæ; benedicis, propter gratiae augmentum; et quantum ad operationem, sive usum; unde dicit: Et praestas nobis.**

Oremus. Praecepit salutaribus moniti, et divina institutione formati audemus dicere. Hie ponitur sacramenti perceptio (1), ad quam praemittitur praeparatio communis et specialis. Communis triplex: primo enim ponitur sacramenti petitio in oratione dominica, in qua dicitur: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; secundo percipientium expiatio per orationem sacerdotis: Libera nos; tertio paeci adimpletiō, ibi: Pax Domini. Hoe enim sacramentum est sanctitatis et pacis; et quia pax Christi exsuperat omnem sensum, ideo pacis petitio a sacerdote inchoatur, cum dicit *Pax Domini*, et a choro completer, cum dicitur, *Agnes Dei* et sic tria a sacerdote incepta prosequitur, scilicet, *Gloria in excelsis*, quod pertinet ad spem; *Credo in unum Deum*, quod pertinet ad fidem; *Pax Domini*, quod pertinet ad caritatem. Petit autem populus misericordiam quantum ad amitionem mali contra misericordias culpæ et poenae, et pacem quantum ad consecrationem omnium boni; unde ter *Agnes Dei*, dicitur. Praeparatio autem specialis sacerdotis sumens fit per orationes quas privatum dicit, *Dominus Iesu Christe*, et si quae aliae sunt.*

Tertia pars principalis est gratiarum actionis; et continent duo: rememoracionem accepti beneficii in cantu antiphonie post communionem, et gratiarum actionem in oratione, quam sacerdos prosequitur, ut conformiter finis Missæ principio respondeat.

Sciendum autem, quod in officio Missæ, ubi passio representatur, quedam continentur verba graeca, sicut, *Kyrie eleison*, id est Domine miserere: quedam hebraica, sicut *Alleluia*; id est laude Deum; *Sabaoth*, id est exercitum; *Hosanna*, salva obsecro; *Amen*, id est vere, vel fiat: quædam latina, quæ patent quia his tribus linguis scriptus est titulus crucis Christi, Joan. 19.

(1) *Al. additur primo enim ponitur sacramenti perceptio.*

D I S T I N C T I O I X.

De duabus modis manducandi.

Et sicut duas sunt res illius sacramenti, ita etiam duo modi manducandi. Unus sacramentalis, scilicet quo boni et mali edunt; alter spiritualis, quo soli boni manducant. Unde Augustinus (super Joan. tract. 26, et habetur de Conser., dist. 2, cap. u^a Quid est Christum): « Quid est Christum manducare? Non est hoc solum in sacramento corpus ejus accipere (multi enim indigne accipiunt), sed in ipso manere, et habere ipsum in se manentem. » Spiritualiter enim manducat qui in unitate Christi et Ecclesie, quam sacramentum significat, manet. Nam qui discordat a Christo: nec carnem Christi manducat, nec sanguinem bibit, et si tantum rei sacramentum ad iudicium sui quotidie accipiat. Spiritualiter manducationem Augustinus distinguens a sacramentali (super Joan., tract. 25, et habetur de Conser., dist. 2,

cap. « Ut quid pars ventrem et dentem? » Crede et manducasti. Credere enim in eum, hoc est comedere panem verum (1). Qui credit in eum, manducat eum. » Item (tract. 26): « Quomodo manducandus est Christus? » Quomodo ipse dicit (Joan. 6, 37): « Qui manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Si in me manet et ego in eo, tunc bibit qui vero in me non manet, nec ego in illo, etsi accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum. » Item (2): « Nuli ambigendum est, tunc quemque corporis et sanguinis Domini participem fieri, quando Christi membrum efficietur, nee alienari ab illius panis calicisque conserto, etiam si antequam illum panem edat et calcine bibat, de hoc sacculo in unitate corporis Christi constitutis abscedat; quia illius sacramenti beneficio non privat, quando illi habere hoc quod illud sacramentum signat, inventur. In illo enim sacramento corpus et sanguinem sum nos habemus commendavit, quod et fecit nos ipsos. Nam et vos corpus ipsius facti sumus, » Item (3) (tract. 26 in Joan.): « Qui discordat a Christo, non manducat carnem ejus, nec bibit (4) sanguinem, etsi tantae rei sacramentum ad judicium sibi quotidie accipit. »

De errore quorundam, qui dicunt, a bonis tantum corpus Christi sumi.

Haec verba, et alia hujusmodi, ubi de spirituali mandationibus agitur, quidam obtuso corde legentes, erroris caginare involuti sunt, adeo ut prauspiciant dicere, corpus et sanguinem Christi a bonis tantum sumi, et non a malis. Sed indubitate tenendum est, a bonis sumi non modo sacramentaliter, sed et spiritualiter; a malis vero tantum sacramentaliter; idest, sub sacramento, scilicet sub specie visibili carnem Christi de Virgine sumptam, et sanguinem pro nobis fusum sumi, sed non mysticam, quam tantum honorem est: quod subdit probatur testimonialis. Gregorius (5) (lib. 4 Dialogorum, cap. 38): « Est quidem in peccatoribus et indigne sumentibus vera Christi carnis et veri sanguinis; sed corporali (6) essentia, non salubri efficientia ». Item Augustinus (super Joan., tractat. 26): « Multi indigne accipiunt corpus Domini, de quibus Apostolus ait (1 Corin. 11, 29): « Qui manducat panem et bibit calicem Domini indigne, » iudicium sibi manducat et bibit. Per quod docemur quam sit evadendo male accipere bonum. Ecce enim factum est malum, dum male accipere bonum; sicut et contra Apostolos factum est bonum, cum bene accipere malum, scilicet dum stimulus satanae patienter portatur. Ergo et mala prosumt bonis, sicut angelus satanae Paulus, et sancta obsunt.

(1) *Al. et vimur.*

(2) *De sacramentis fidelium (Ex edit. P. Nicolai).*

(3) *In lib. Sentiendarum Prosperi, sent. 548 (Ex edit. P. Nicolai).*

(4) *Al. deest nec bibit.*

(5) *Nicola: Gregorius in 1 Reg. lib. 2, cap. 1: « Qui vivit in eborum ebo saturati ad Eucharistiae suscepionem corpus praeparant, saturati non possunt: quia eiusdem sacramentum ore percepient, sacramenti virtute non replentur: salutis quippe fructus non percepient in conessestio salutaris hostiae, qui ea quibus se repleverant flagitia, portant in mente. » Item: « Est quidem etc.: et ad marginem. » Pro his editiones alias appendicem sequent velut ex Gregorio lib. 4 Dialog., cap. 38, indicabant: Glossa eadem velut ex Ambrosio notat lib. 4 de Sacram., cap. 4, super 1 ad Cor. 11. Sed est Lanfranci, tom. 6 Biblioth. Patrum.*

(6) *Al. deest corporali.*

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de sacramento eucharistiae secundum se, hic determinat de uso ipsius; et dividitur in partes tres: in prima distinguit duos modos manducandi corpus Christi; in secunda excludit ex determinatis quedam errorem, ibi: *Haec verba et alia hujusmodi quidam obtuso corde legentes, erroris caginare involuti sunt; in tercia manifestat quedam dubia ex pre-*

malis; bonis sunt ad salutem, malis ad judgmentum. Unde qui manducat et bibit indigne, judgmentum sibi manducat et bibit: non quia res illa malis est, sed quia malus male accipit: quod bonus est. Idem (super Joan., tract. 6): « Indigne quis sumens corpus Christi, non efficit ut, quia malus est, malus sit quod accipit; vel quia non ad solutem accipit, nihil accipit. Corpus eum et sanguis Domini nihilominus erat in illis quibus ait Apostle (loc. cit.). Qui manducat indigne etc. » His aliisque pluribus aperte ostenditur quod etiam a malis verum corpus Christi et sanguis sumuntur, sed sacramentaliter, non spiritualiter.

De intelligentia quorundam verborum.

Secundum hos duos modos sumendi intelligentia quorundam verborum ambiguorum distinguenda est. At enim Augustinus (et habetur in Glossa (1) ordinaria 1 Corinth. 11: « Boni accipit sacramentum, et rem sacramenti; malis vero sacramentum, et non rem. » Sacramentum hic dicit corpus Christi proprium de Virgine natum; rem vero spiritualem Christi carnem. Bonus ergo utramque Christi carnem accipit; malus vero tantum sacramentum, idest corpus Christi sub sacramento (2), et non rem spiritualem. Item (ibid.): « A Non manducante manducat, et manducans non manducat: quia non manducans sacramentaliter, aliquando manducat spiritualiter, et converso » (5). Et qui manducant spiritualiter, veritatem eam et sanguinem dicuntur sumere, quia ipsas efficiantur habent, idest remissionem peccatorum, pro quo videtur orari, eum dicitur (4): « Perficiant in nobis, Domine, quiescias, tua sacramenta quoq[ue] confundit, ut quod nunc specie gerimus, verum veritate capiamus. » Reversum veritatem dicit ipsam efficiantur, quasi dicit: Per haec sacramenta, praesta ut sicut sacramentaliter carnem Christi sumimus, ita spiritualiter sumamus. Vel petit sacerdos ut Christus, qui nunc specie pons et viui sumuntur, manifesta visione, sicut in essentia Divinitatis est, quandoque capiatur. Constat ergo a bonis et a malis sumi corpus Christi; sed a bonis ad salutem, a malis ad periculum.

(1) Nullius nomine praeponata: unde vero desumpta sit non occurrit (Ex edit. P. Nicolai).

(2) *Nicola omittit: id est corpus Christi sub sacramento.*

(3) *Idem. Et tract. 26 in Joan. : « Qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, prodiculatio non manducat eum carnem, nec bibit eius sanguinem, licet eam litter et visibiliter premat dentibus sacramentum corporis et sanguinis Christi. Sed magis tanto rei sacramentum ad iudicium sibi manducat et bibit etc. » Et Bernardus ad Fratres de monte Dei, cap. 10: « Rem sacramentum omni loco sumere ad salutem omnibus in promptu est. Nam et sacramentum sicut accipit ad vitam dignus, sic ad mortem et iudicium indignus; rem vero sacramenti nemo percipit nisi dignus: sacramentum enim sine re sacramenti sumenti non erit; res vero sacramenti (etiam praeter sacramentum) sumenti vita est, et aeterna utique vita. Quoties in commemorationem eius qui pro te passus est, pie ac fideliter fueris affectus, eius carnem manducas, et sanguinem bibli: » (quod est spiritualiter manducare ac spiritualiter bibere corpus et sanguinem Christi, ut superius praemiserim). Sic ergo qui manducant etc.*

(4) *Nimirum in collecta post communionem sabbati quatuor temporum Septembribus, ut referatur etiam in decretis, dist. 2, cap. Species; et apud Gregorium in sacramentario ad ejusdem sabbati complendam (ut appellat); quin et apud Lanfrancum, ut supra (Ex edit. P. Nicolai).*

determinatis, ibi: *Secundum hos duos modos sumendi intelligentia quorundam verborum ambiguorum distinguenda est. Secunda dividitur in duas: in prima ponit errorem, in secunda excludit ipsum, ibi: Sed indubitate tenendum est, a bonis sumi non modo sacramentaliter, sed et spiritualiter.*

QUAESTIO I.

Ilic queruntur quinque: 1.º de manduca-

QUAESTIUNCULA III.

corporis Christi; 2.º qui possint manducare; 3.º utrum peccatoribus licet corpus Christi manducae; 4.º utrum corporaliter pollutus; 5.º utrum cuiilibet sit dandum ad manducaendum.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum corpus Christi debeat sumi per modum manducazioni. — (3 p., quæst. 73, art. 3, et quæst. 70, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videatur quod Corpus Christi non debet sumi per modum manducazioni. Quia quod manduca, per os intrat. Omne autem quod per os intrat, in ventre vadit, et per secessum emititur, ut dicitur Matth. 18; quod dignitati corporis Christi non competit. Ergo non debet per modum manducazioni sumi.

2. Praeterea, quod manduca, ad manduca-tem trahitur. Sed, sicut dicit Dionysius (4 cap. de div. Nom.), nos non trahimus Deum ad nos, sed magis nos in Deum. Ergo non debemus nos Deo con- jungi per modum manducazioni.

3. Praeterea, hoc sacramentum ordinatur ad refectionem mentis. Sed refectio mentis, quaerit erit in patria, erit per visionem. Ergo corpus Christi deberet dari videndum, non manducaendum.

Sed contra est quod dicitur Joan. 6, 36: *Caro mea vere est cibus. Sed unus cibus non est ut vi- deatur, sed ut manducretur. Ergo non debet videri tantum corpus Christi, sed manducaeri.*

Praeterea, oportet membra capituli realiter con-jungi, ad hoc quod viificentur. Sed per visum non conjugitur nobis aliquid realiter, sed secun-dum similitudinem tantum. Ergo non per visum, sed per manducazionem corpus Christi sumi debet.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius 1. Videatur quod manducaatio corporis Christi sit de necessitate salutis. Sicut enim dicitur de baptismo, Joan. 3, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum caelorum; ita dictum est Joan. 6, 34: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Sed propter verba praedita dicitur baptismus sacramentum necessitatis. Ergo eadem ratione manducaatio corporis Christi est de necessitate salutis.

2. Praeterea, Innocentius III dicit (lib. de mysteriis Missar.), quod manducandus est agnus, ut a vastante Angelo protegatur. Sed protégat a vastante Angelo est de necessitate salutis. Ergo et praedita manducaatio.

3. Praeterea, per istam manducazionem Christo incorporamur. Sed hoc est de necessitate salutis, sicut et a peccato mundari. Ergo praedita manducaatio est de necessitate salutis, sicut et poenitentia et baptismus, quibus a peccatis mundamur.

Sed contra, pueri baptizati salutem consequuntur, cum gratia in baptismis detur. Sed eis non datur corpus Christi manducaendum. Ergo manduca-atio praedita non est de necessitate salutis.

Praeterea baptismi ministerium propter hoc quod est de necessitate salutis, omnibus est con-cessum in casu necessitatis. Sed hoc sacramentum per solos sacerdotes perfici potest. Ergo non est sacramentum necessitatis.

Uterius. 4. Videatur quod male distinguantur duo modi manducazioni in littera. Corpus enim Christi est cibus spiritualis. Sed cibi corporalis manducaatio semper est corporalis. Ergo et hujus cibi manducaatio semper est spiritualis; et ita non sunt duo modi manducazioni.

5. Praeterea, in aliis sacramentis non attenditur aliqua distinctio nisi ex parte recipientis tantum, sicut quod quidam accedunt fici, quidam non. Sed hae distinctio videatur esse ex parte ipsius sacramentis. Ergo inconvenienter ponitur.

6. Praeterea, ubi unum propter alterum, ibi unum tantum. Sed manducaatio sacramentalis est propter spiritualis. Ergo una non debet contra aliam distingui.

7. Praeterea, quod manduca, ad manduca-tem trahitur. Sed, sicut dicit Dionysius (4 cap. de div. Nom.), nos non trahimus Deum ad nos, sed magis nos in Deum. Ergo non debemus nos Deo con-jungi per modum manducazioni.

8. Praeterea, in baptismo etiam fit trimembris divisio suscipientium: quidam enim suscipiunt rem et sacramentum; quidam sacramentum et non rem; quidam rem, et non sacramentum. Sed susceptio hujus sacramenti dicitur manducaatio. Ergo hie ei-tiam debet distingui triplex modus manducaandi.

9. Solutio I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod, sicut dictum est, ad perfectionem sacramentorum novae legis exigitur quod si sacramentum aliquod in quo Christus nobis realiter conjugetur et uniat, non solum per participationem virtutis ejus, sicut est in aliis sacramentis; et quia sacramentum est sensible signum, ideo oportet quod aliqui sensu usus sacramenti appro-priet. In sensibilibus autem est triplex differen-tia. Quaedam enim sentientibus neque conjugun-tur neque uniuersit, sicut in quæ sentiuntur per medium extrinsecum, ut in visu praincipie accidit et auditu et olfactu, sed solum similitudines sensibilium ad sensum referuntur. Quaedam autem sensibilium conjugantur quidem, sed non uniuersit realiter, sed secundum assimilationem qualitatibus tantum, sicut accidit in tactu: quia qualitates tan-gibilium immutant tactum; nec tamen ex tangente et tacto fit unum nisi secundum quid. Quaedam autem et conjugantur et uniuersit, sicut accidit in cibis et potibus. Et ideo sumptio hujus sacramenti congrue per modum manducazioni fit. Alia vero sacramenta novae legis, quibus per virtutem eius inditam Christo assimilamur, fiunt in tangendo tantum, ut baptismus. Figureae autem veteris testamenti quae solam similitudinem Christi venturi habebant, significabunt per modum visionis. Com-petit etiam manducaatio passionis Christi in hoc sacra-mento repraesentatae; per quam corpus Christi vulneratum fuit; convenienter etiam effectui, qui est robur anime.

10. Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de cibo qui ordinatur ad refectionem corporis quem oportet digeri, et sic impuro separato in membra converti; sed eis iste ordinatur ad refectionem mentis: et propter hoc ratio non sequitur.

11. Ad secundum dicendum, quod de ratione manducazioni est quod aliquid per os introrsum su-

matur; sed esse in aliter in spiritualibus, et aliter in corporalibus sumitur: quia in corporalibus quod est in continet sicut locatum in loco; in spiritualibus autem quod est in continet sicut anima corpus. Et ideo convenienter cibus corporis trahitur ad corpus, ut contentum ad continuens: cibus autem mentis trahit ad se mentem, ut continuens contentum: propter quod Augustinus (lib. 7 Conf., cap. 10) dicit sibi dictum: *Non tu me mutabis in te, sicut cibus carnis tuae; sed tu mutaberis in me.*

Ad tertium dicendum, quod res visa beatificans per essentiam suam videnti conjungetur in patria; quod quidem non accedit in visione corporali. Et quia oportebat hanc conjunctionem significari per aliquod sensibile signum, oportuit illud sensibile ad hoc assumi quod realiter conjugatur et unitatur. In patria autem signis sacramentalibus opus non erit; nihilominus propter similitudinem ad ea quae nunc geruntur, frequenter illa beata visio nobis per figuram mandationis in Scriptura exprimitur.

SOLUTIO II. Ad secundam questionem dicendum, quod gratia est sufficiens causa gloriae; unde omne illud sine quo potest haberi gratia, non est de necessitate salutis. Hoc autem sacramentum gratia praesupponit, quia praecepit baptismum, in quo gratia datur; nec debet peccato praeveniri, quod gratiam privet; et ideo quantum est de se, non est de necessitate salutis. Sed de ordinatione Ecclesiae homines obligantur secundum Ecclesiae statutum corpus Christi semel in anno sumere.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur de mandatione spirituali sive qua non potest esse salus.

Ad secundum dicendum, quod Innocentius loquitur quantum ad instructionem (1) Ecclesiae, vel etiam quantum ad mandationem spiritualem.

Ad tertium dicendum, quod incorporatione spiritualis ad Christum potest esse sine mandatione sacramentali; et ideo non oportet quod sit sacramenta suscepit de necessitate salutis.

SOLUTIO III. Ad tertiam questionem dicendum, quod divisio formalis aliquęsum sumitur penes id quod competit ei per se, et non per accidentem. Usus autem alienus rei per se et non per accidentem, est quando utitur quis re aliqua ad hoc ad quod instituta est. Unde cum mandatio dicat usum hujus sacramenti, quod quidem ad hoc institutum est ut quis re sacramenti potiatur; distinguatur mandatio secundum duas res hujus sacramenti: ut mandatio sacramentalis respondeat ei quod est res et sacramentum; mandatio vero spiritualis ei quod est res tantum.

Ad primum ergo dicendum, quod mandatio cibi corporalis non praesupponit aliam mandationem quale si eis causa sicut mandatio spiritualis praesupponit sacramentalē quasi causam. Unde in his qui sacramentaliter manduant, potest ex defectu mandantium impediri effectus sacramenti, qui est spiritualis mandatio; et ideo possunt hae mandationes ab invicem separari, et propter hoc oportet eas distingue.

Ad secundum dicendum, quod perfectio aliorum sacramentorum in ipso usu consistit; et ideo eorum distinctio non potest nisi ex parte recipientium sumi: sed perfectio hujus sacramenti in ipsa

(1) *Forte ad institutionem.*

materiae consecratione consistit; et ideo potest esse hic distinctio ex parte ipsius sacramenti.

Ad tertium dicendum, quod verbum illud intelligitur in his quea hoc modo ad se invicem ordinatur quod ab invicem separari non possunt; sicut quando talis effectus nunquam potest esse sine tali causa, nec e converso; et tunc etiam non excludit diversitas rerum inter causam et causam, sed ponitur necessitas ordinis.

Ad quartum dicendum, quod id quod est hic res et sacramentum, nunquam separabatur ab eo quod est sacramentum tantum; et si separaretur res eius quod est sacramentum tantum, esset accidentalis usus; et ideo penes hoc non debet sumi aliquis modus mandationis specialis.

Ad quintum dicendum, quod hic etiam posset fieri talis distinctio. In quibusdam enim conjunguntur duae mandationes, et hi suscipiunt rem et sacramentum; et in quibusdam separantur, et hi suscipiunt vel rem tantum, vel sacramentum tantum. Sed quia haec divisio magis se tenet ex parte suscipientium quam ex parte sacramentorum; ideo non est propria huic sacramento sicut baptismus.

ARTICULUS II.

Utrum peccator manducet corpus Christi sacramentaliter. — (5 p. qu. 80, art. 5.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod peccator non manducet corpus Christi sacramentaliter. Quia, ut dicitur Sap. 1, 4, *in malevolam animam non introbit sapientia, nec habitat in corpore subditum peccatis.* Sed Christus, qui est res contenta in hoc sacramento, est Dei sapientia, ut habetur 1 Corinth. 1. Ergo a peccatore sumi non potest.

2. Praeterea, cibus iste non vadit in ventrem, sed in mentem. Non autem vadit in mentem peccatoris. Ergo nullo modo corpus Christi sumit.

3. Praeterea, nihil indecens debet fieri a sapiente. Sed hoc est valde indecens quod corpus tam pretiosum in immundo corpore ponatur. Ergo eum corpus peccatoris sit immundus, non recipiet verum corpus Christi.

Sed contra, magis videtur consecrare corpus Christi quam sumere. Sed peccator potest consecrare. Ergo et sumere.

Praeterea, Christi corpus non est magis nobile sub sacramento quam in specie propria. Sed in specie propria permisit se a peccatoribus tractari. Ergo et sub specie sacramenti a peccatoribus manducari potest.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod infideles sacramentaliter comedant. Quia, sicut dicit Hugo de S. Victore (lib. 2 de Sacram. part. 8, cap. 15), *quamdiu sensus corporalis afficitur, praesentia carnis non tollitur.* Sed sensus corporalis infidelis afficitur. Ergo praesentiam corporalem carnis Christi non amittit.

2. Praeterea, infidelis potest recipere characterem, qui est res et sacramentum, in baptismate. Sed fides operatur in baptismate sicut in eucharistia. Ergo et corpus Christi sacramentaliter potest manducare.

5. Praeterea, plus est confidere corpus Christi quam sumere. Sed haereticus habens ordinem potest confidere, ut infra dicetur. Ergo et potest sacramentaliter manducare.

Sed contra, in forma hujus sacramenti ponitur *Mysterium fidei.* Ergo hi qui fide carent, sacramentaliter manducare non possunt.

Praeterea, de ratione sacramenti est quod significat et efficit. Sed in eo qui non habet fidem non efficit aliquid, nec aliquid ei signat. Ergo sacramentaliter manducare non possunt.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod creatura irrationalis non sumat aliquipotius corpus Christi. Primo per hoc quod Magister infra dicit, quod hoc quod a brutis sumitur, non est corpus Christi.

2. Praeterea, hoc sacramentum est majoris perfectionis quam baptismus. Sed quantumcumque animal brutum aqua ablatur, non dicitur baptismi sacramentum percipere aliquo modo. Ergo neque sacramentum corporis Christi poterit aliquo modo percipere.

3. Praeterea, constat quod non percipit spiritualiter, quia non credit; neque sacramentaliter, quia sacramenta creature rationali sunt tradita. Si ergo aliquo modo sumat, erit tertius modus manducandi praeter duos in littera assignatos.

Sed contra, Deus magis abominatur peccatorum quam creaturam rationalem, in qua non est nisi quod Deus in ea fecit, qui solum culpam (1) non fecit. Sed, sicut in littera determinatur, corpus Christi verum a peccatoribus sumitur. Ergo et a brutis.

Praeterea, si corpus Christi per negligentiam vel quocumque modo in aliquem locum immunum projiciatur, non dicitur quod desinit esse sub speciebus corpus (2) Christi. Ergo non operat dici, quod sub speciebus brutis comestis desinit esse corpus Christi. Sed species possunt a brutis manducari. Ergo et corpus Christi.

QUAESTIUNCULA IV.

Ulterius. 1. Videtur quod qui non manducat sacramentaliter, non manducet spiritualiter. Sacramentalis enim (3) mandatio est proprius spiritualiter. Si ergo spiritualis sine corporali haberit positionem, frustra aliquis sacramentali iteretur.

2. Praeterea, spiritualis mandatio est per fidem et caritatem, per quae aliquis Christo in corporatu. Sed antiqui patres fidem et caritatem habuerunt. Ergo si spiritualis mandatio esse posset sine sacramentali, ipsi spiritualiter manducarent; quod non potest esse, quia usus sacramenti non potest esse ante ejus institutionem.

Sed contra, aliquis potest percipere rem baptismi sine sacramento, ut supra, dist. 4, dictum est. Sed baptismi sacramentum est majoris necessitatis quam hoc. Ergo potest etiam spiritualiter manducare quis sine sacramenti manducatione.

(1) *Ali. quam solus culpam.*

(2) *Ali. corporis.*

(3) *Ali. autem.*

S. Th. Opera omnia. V. 7.

QUAESTIUNCULA V.

Ulterius. 1. Videtur quod etiam Angelus corpus Christi possit manducare spiritualiter: quia super illud, Psalm. 72, *Panem Angelorum manducavit homo,* dicit Glossa (1): *id est corpus Christi, qui est vere cibus Angelorum.*

2. Praeterea, quicumque potest manducare sacramentaliter, potest etiam manducare spiritualiter. Sed Angelus in carne assumpta potest manducare sacramentaliter. Ergo etiam sine corpore assumpto potest manducare spiritualiter.

Sed contra, manducare est usus sacramenti. Sed sacramenta non sunt data Angelis ad usum, sed hominibus. Ergo Angeli non possunt spiritualiter manducare.

SOLUTIO I. Respondeo dicendum ad primam questionem, quod quidam dixerunt corpus Christi secundum rei veritatem a peccatoribus non sumi: quia quam (2) cito labii peccatoris tangebatur, desinabat sub speciebus esse corpus Christi: instanti dignitatia sacramenti deferentes quod derobabant veritati. Si enim vere corpus Christi sub speciebus erat per conversionem panis et vini in substantiam corporis Christi, speciebus remanentibus, non poterit esse quod destinat ibi esse corpus Christi, nisi per aliquam contrarium mutationem ejus quod prius convertebatur in corpus Christi. Et quia de illo non remanent nisi species solae, quae ad utramque substantiam communiter se habent, sicut subjectum in naturalibus mutationibus dubias formis; ideo quandiu species non mutantur, nullo modo destinat ibi esse corpus Christi; sicut nec in mutationibus formalibus forma introducta destinat esse in subjecto, donec subjectum ad formam aliam transmutetur. Speciebus autem in aliud transmutari non competit nisi secundum quod habent aliquam proprietatem substantiae in hoe quod sunt sine subjecto; unde nihil potest eas transmutare ad aliud substantiam, nisi quod transmutaret substantiam panis et vini, si ibi esset; quod solus tactus laborum, vel divisio quae est per dentes, vel tracito in ventre non faceret, sed sola digestio, quae est a calore naturali convertente cibum. Unde patet quod veritati sacramenti derogat qui dicit, quod ad solum tactum laborum destinat esse corpus Christi a peccatore sumptum. Et ideo hac opinione tamquam haeretica de medio sublata, ejus contrarium ab omnibus tenetur.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa loquitur de spirituali inhabitatione, et non de sacramentali vel corporali: quia Christus etiam peccatoribus corpus suum tractandum exhibuit.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur, cibus iste non transit in ventre, sed in mentem, haec praepositio in non denotat terminum motus localis, sed finem sumptionis: vadit enim quasi localiter quocumque species vadunt; sed non sumitur proper ventris repletionem, sicut corporales cibi, sed proper mentis refactionem, in qua ejus effectus recipitur, non in ipsa materia corporis, quia mente inhabitare per essentiam sola Divinitas potest.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc quod cor-

(1) *Sumpta ex Augustino super eundem locum, ubi paulo alter (Ex edta. P. Nicolai).*

(2) *Ali. deest quam.*

pus Christi sumitur a peccatoribus, nullo modo corpus Christi aliquam immuniditatem contrahit; quia labia peccatoris non tangunt nisi species, sub quibus secundum veritatem est corpus Christi; et praeterea in hoc dat exemplum mansuetudinis et humilitatis.

SOLUTIO II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod manducatio est actus transiens a manducante in manducatum. Unde sacramentaliter manducare potest intelligi dupliciter. Uno modo ut adverbiū determinet manducationem ex parte manducati; et sic quicunque sumit species, sacramentaliter manducat; idest, sumit hoc quod est sacramentum in eucharistia, idest verum corpus Christi. Alio modo ut determinet manducationem ex parte manducantis; et sic solus ille sacramentaliter manducat qui utitur illo cibo visibili ut sacramento. Infidelis autem circa id quod est significatum in hoc sacramento, errans, non utitur speciebus illis ut sacramento, sive non credit in Christum secundum quod sub hoc sacramento continetur; unde talis non sacramentaliter manducat. Et quia actio est magis propinquus agenti quam patienti, ideo sensus secundus est magis proprius; et ideo secundum hunc sensum dicendum, quod infidelis non credens rem hujus sacramenti, non manducat sacramentaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod illa obiectio procedit secundum primum sensum.

Ad secundum dicendum, quod percipiens baptismum se habet tantum ut patiens. Unde ad hoc quod aliquis recipiat sacramentaliter baptismum, non exigit nisi quod subjiciat se actioni Ecclesiae, ut scilicet intendat recipere quidquid illa facit, quamvis quandoque eredit illa nihil facere; sed percipiens eucharistiam non solum se habet ut recipientis, seu patiens, sed etiam ut agens, in quantum manducat; ideo ad hoc ut sacramentaliter manducet, oportet quod ipsem utatur sacramento ut sacramento.

Ad tertium dicendum, quod consecrare eucharistiam non est uti sacramento, sed quodammodo efficiere ipsum; sed manducare est uti sacramento; actio autem utenti recipit modum ab eo quo quis utitur, sed actio efficientis non recipit modum ab eo quo quis efficit, sed a virtute activa; unde aliquis dicitur confidere sacramentum, et non confidere sacramentaliter; dicitur autem manducare et sacramentum, et sacramentaliter. Et ideo non est mirum, si aliiquid requiritur ad hoc quod aliquis manducet sacramentaliter quod non requiritur ad hoc quod efficit sacramentum.

SOLUTIO III. Ad tertium quaestionem dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod corpus Christi non manducatur a brutis ita quod in ventre trahiatur, eo quod corpus Christi non est sub speciebus illis nisi prout est ordinabile ad usum humanum. Ex quo autem in ventre muris descendunt species, non possunt ordinari ad usum humanum; et ideo desinit esse corpus Christi. Sed hæc ratio non valet propter duo. Primo, quia supponit falsum. Cum enim non statim species in ventre trahiatur esse desinat, vel in aliud convertantur, possunt adhuc de ventre animalis extrahiri, et in usum venire. Secundo, quia quamvis aliiquid ordinetur ad usum aliquem, non tamen oportet quod esse desinat, quando quis eo uti non potest. Et ideo secundum alios dicendum, quod verum corpus Christi manet adhuc sub-

speciebus a brutis ore acceptis, et in ventre trahiatur.

Ad primum ergo dicendum, quod nulla ordinatio bruti est ad corpus Christi, secundum quam possit Christo incorporari; et ideo non sumunt corpus Christi nisi per accidens, in quantum sumunt illud sub quo est corpus Christi; et sic Magister intellexit quod non sumitur corpus Christi a brutis; vel loquitur secundum aliam opinionem.

Ad secundum dicendum, quod illud quod est sacramentum in baptismo, est aliquis effectus inductus in recipiente, cuius creatura irrationalis capax esse non potest; et ideo sacramentum baptismi creatura irrationalis neque per se neque per accidens recipit: sed sacramentum eucharistiae consistit in ipsa materiae consecratione; et ideo potest creatura irrationalis ipsum accipere non per se, sed per accidens.

Ad tertium dicendum, quod creatura irrationalis nullo modo spiritualiter manducat, neque sacramentaliter; quia neque utitur manducato ut sacramento; neque manducat sacramentum secundum rationem sacramenti, sicut dicitur sacramentaliter manducare infidelis qui intendit recipere hoc quod recipit Ecclesia, quamvis hoc credat nihil esse. Et similiter etiam illi qui manducaret hostiam consecratam, nesciens eam consecratam esse, non manducaret sacramentaliter aliquo modo, quia non manducaret sacramentum nisi per accidens; nisi quod plus accederet ad sacramentaliter manducationem, in quantum est aptus natus sacramentum ut sacramentum manducare, quod bruto non competit. Nec tamen oportet quod sit aliis modis manducatio tertius a duobus praedictis; quia hoc quod est per accidens, in divisione non cadit.

SOLUTIO IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod Christus est spiritualis electorum eibus, non quidem in aliis conversus, sed ad se convertens eos quos reficit; unde spiritualiter Christum manducare est Christo incorporari, quod per fidem et caritatem contingit. Et quia Christus in seculo est spiritualis eibus, ideo in sacramentali cibo significatur et continetur. Prius ergo naturaliter est Christus esse cibum spiritualem quam esse cibum spiritualem sub sacramento contentum; quia prius est aliud naturaliter proprietatem aliquam habens, quam similitudinem proprietatis illius ei significatio aliqua adhibeat. Unde non quicunque manducat Christum spiritualiter, manducat hoc sacramentum spiritualiter; utroque tamen modo convenit spiritualiter manducare non manducantem sacramentaliter. Manducat enim spiritualiter Christum qui fides et caritatem ad ipsum habet sine ordine ad hoc sacramentum; non tamen manducat talis spiritualiter hoc sacramentum, sed solum ille qui habet fidem et caritatem ad Christum cum devotione et proposito sumendi hoc sacramentum, etiam si sacramentaliter non manducet.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut baptizatus baptismi emundationem consequetus est propter propositum baptismi sacramentalis, et accipiens sacramentum ampliorem gratiam consequitur, ita etiam qui spiritualiter manducavit, in proposito et devotione habuit manducationem sacramentalis, ad quam accedens ex ipso vi sacramenti majorem gratiam consequitur; unde non sequitur quod sacramentalis manducatio superfluat.

Ad secundum dicendum, quod antiqui patres

non manducaverunt spiritualiter hoc sacramentum quia nondum erat institutum, nec consecratio praecesserat; manducaverunt tamen spiritualiter Christum; et secundum hoc dicitur 1 Corinth. 10, quod omnes eamdem escam manducaverunt spiritualiter.

SOLUTIO V. Ad quintam quaestionem dicendum, quod manducare hoc sacramentum spiritualiter non competit Angelis: quia eis Christus sub sacramento non proponitur, sed in noua veritate. Christum tamen quodammodo spiritualiter manducant, et quodammodo non. Cum enim spiritualiter manducare ut Christo incorporari, secundum hoc aliquis Christum manducare potest secundum quod ejus membrum effici potest et Christus esse capit ejus. Est autem Christus caput Angelorum quodammodo, quia secundum rationem influentia, et secundum conformitatem naturae in genere; et quodammodo non, quia non secundum conformitatem in specie, ut in 5 lib. dist. 15, qu. 1, art. 2, quaestione 4, in corp., dictum est; et ideo uno modo spiritualiter manducant Christum, et alio modo non.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus dicitur essa Angelorum secundum Divinitatem, in quantum Angelos reficit; et secundum humanitatem, secundum quod in ipsum desiderant Angeli prospiceret, 1 Petr. 4; non tamen secundum conformitatem naturae in specie.

Ad secundum dicendum, quod si Angelus assumptio corpore species masticaret, non tamen manducaret sacramentaliter; quia non manducaret sacramentum secundum rationem sacramenti, cum non habeat fidem, sed manifestam visionem: neque habet conformitatem naturae; et ideo non manducaret sacramentum nisi per accidens.

ARTICULUS III.

Utrum peccet quis cum conscientia peccati mortalis corpus Christi manducans. — (5 p., qu. 80, art. 4 et sc.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod non peccet quis cum conscientia peccati mortalis corpus Christi manducans. Quia secundum Augustinum (lib. 2 de lib. Arb., cap. 19), maximis bonis nullus male utitur. Sed corpus Christi de maximis bonis est. Ergo nullus potest ipso utendo peccare.

2. Praeterea, infirmi non minus egerint medicina quam medico. Sed Christus in propria specie veniens ut medicus, non refutat peccatorum consoritum: quia, sicut ipse dicit, Lue. 3, 31, non egerint qui sanū sunt medico, sed qui male habent. Ergo cum Christus sub sacramento proponatur ut medicina, non debet peccatoribus subtrahiri.

3. Praeterea, nullus peccat faciendo id quod tenet. Sed iste peccator tenetur ex praecetto Ecclesiæ semel in anno corpus Christi sumere. Ergo quamvis sit in proposito peccandi, non peccat corpus Christi sumendo.

Sed contra, 1 Corinth. 11, 29: *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat*. Sed qui cum conscientia peccati mortalis manducat, indigne manducat. Ergo etc.

Praeterea, Deus magis horret sordes spirituales, quae sunt peccata, quam sordes corporales. Sed peccaret qui corpus Christi in lutum proiec-

ret. Ergo peccat qui Christum in corpus suum peccato infectum intrimit.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod etiam ille qui non habet conscientiam peccati mortalis, in peccato mortali existens peccet corpus Christi sumendo. Peccatum enim facit hominem indigne accedere ad corpus Christi. Sed ignorantia peccati cui homo subiacet, non tollit peccatum, immo gravissime peccat qui ignorat, secundum Ambrosium (1). Ergo cum indigne accedens peccet mortaliter, videtur quod habens peccatum ejus non est conscientius, accedens peccet.

2. Praeterea, in meliori statu est justus habens conscientiam peccati mortalis, cui non subiacet, quam peccator subiacens peccato ejus non est conscientius: quia hoc videtur esse presumptionis, primum autem humiliatis; quia secundum Gregorium (2), bonarum mentis est ibi culpam agnoscere ubi culpa non est. Sed justus carens peccato, si cum conscientia peccati mortalis accedat. Ergo multo fortius peccator, qui peccat sui sibi non est conscientius.

3. Praeterea, ubicumque requiritur examinatio, ibi est necessaria rei veritas, et non opinio tantum. Sed ad hoc quod aliquis digne accedit ad corpus Christi, requiritur diligens examinatio sui ipsius, ut patet 1 Corinth. 11, 28: *Probet seipsum homo, et sic de pane illi edat*. Ergo necessarium est quod si puritas a peccato secundum veritatem, et non solum secundum aumptionem.

Sed contra, Eccl. 9, 1, dicitur: *Nemo scit utrum odio vel amore dignus sit*. Si ergo habens peccatum ejus non est conscientius, peccaret corpus Christi sumendo; quicunque sumit, exponenteret se periculo peccati mortalis; et ita nullus sumere debebat.

Praeterea, ignorantia facti excusat. Sed ignorantia peccati est hujusmodi. Ergo excusat.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod manducans indigne corpus Christi, magis peccet quam quodcumque aliud peccatum committens. Super illud Marc. 14: *Vae homini illi etc.*, dicit Glossa (3): *Vae homini illi qui ad mensam Domini accedit indigne: iste enim in exemplum Iudee Filium hominis tradidit*; et in 1 Corinth. 11 dicuntur, quod est reus sanguinis Domini. Sed Judas et illi qui sanguinem Domini fuderunt, gravissime peccaverunt. Ergo hoc peccatum est ceteris gravius.

2. Praeterea, plus peccaret qui corpus Christi in lutum proieceret quam qui aliquod aliud peccatum committeret, puta fornicationem, vel aliud hujusmodi. Sed Deus plus horret sordes peccati quam sordes lutti. Ergo peccator sumens corpus Christi gravius peccat quam quodlibet aliud peccatum committens.

(1) In Ambrosio non occurrit; sed post praemissam Ambrosii et Augustini auctoritatem indicatur in Glossa (*Ez edit. P. Nicolai*).

(2) Lib. 12 Epistolarum, indictione 7, epist. 51 (*Ez edit. P. Nicolai*).

(3) Ex Beda, cuius nomen praesertim, mutuata (*Ez edit. P. Nicolai*).